

DOMINGU I TEMPU KUAREZMA – TINAN A

Tema

Iha inísiu ita-nia dalan kuarezmál, Maromak nia Liafuan konvida ita ba “konversaun” – katak, tau fali Maromak iha sentru ita-nia ezisténsia nian, atu aseita komuñau ho Nia, atu rona ninia proposta sira, atu konkretiza iha mundu – ho fidelidade – ninia projetu sira.

Leitura dahuluk afirma katak Maromak hakiak ema ba ksolok no ba moris nakonu. Bainhira ita rona Maromak nia proposta sira, ita koñese moris no ksolok; maibé, bainhira ita sees husi Maromak no taka iha an rasik, ita inventa eskema egoízm nian, foti-an nian no prepoténsia nian no harii dalan terus no mate.

Leitura daruak propoin mai ita ezemplu rua: Adão no Jezús. Adão representa ema ne’ebé hili atu la tuir Maromak nia proposta no deside mesmesak, dalan salvasaun no moris nakonu nian; Jezús mak ema ne’ebé hili moris iha obediénsia ba Maromak nia proposta sira no moris iha obediénsia ba Aman Maromak nia projetu sira. Eskema Adão nian hamoris egoízm, terus no mate; eskema Jezús nian hamosu moris nakonu no definitivu.

Evanjellu apresenta, ho forma momoos, Jezús nia ezemplu. Nia lakohi– ho forma absoluta – moris ida sees husi Maromak no ninia projetu sira. Maromak nia Liafuan garante katak, iha perspectiva sarani, vida ida ne’ebé lakohi tuir Aman Maromak nia projetu no metin ba eskema realizasaun pesoál mak vida ida ne’ebé lakon no laho sentidu; no katak tentasaun tomak atu la tuir Maromak no ninia proposta sira mak tentasaun diabóluka ne’ebé ema sarani ida tenke rejita.

LEITURA I – Gen 2,7-9;3,1-7

Testu Gn 2,4b-3,24 – koñese nu’udar relatu jahwista kriaun nian – tuir maioria komentador sira, mak testu ida sékulu X mK nian, ne’ebé mosu iha Judá iha tempu liurai Salomão nian.

Nia apresenta estilu ne’ebé moris, koloridu. Parese katak ne’e obra katekista populár ida, ne’ebé hanorin hodi uza imajen sugestiva, kolorida no forte.

Autor nia finalidade la’ós sientífika eh istórika, maibé teolójika: liufali hanorin oinsá mundu no ema mosu, nia hakarak dehan mai ita katak Jahwéh mak orijen ema nia vida nian. Ne’e mak pájina ida katekeze nian no la’ós tratadu ida atu esplika ho modu sientífiku orijen mundu nian no vida nian.

Atu apresenta katekeze ne’e ba ema sira sékulu X mK, teólogo jahwista sira utiliza elementu simbóliku no literáriu husi Mezopotámia no povu seluk, hodi fó enkuadramentu foun, interpretasaun foun no uza ba katekeze no fiar Israel nian. Buat ne’ebé importante mak hanorin kona-ba Maromak no ema nia fatin iha Maromak nia projetu.

MENSAJEN

Parte dahuluk (kf. Gn 2,7-9) testu nian apresenta mai ita kuadru signifkativu rua.

Kuadru dahuluk (vers. 7) pinta – ho kór manas no moris – ema nia orijen: “Na’i Maromak forma ema husi rai-rahun no huu iis moris nian iha nia inus”. Verbu utiliza atu deskreve Maromak nia asaun mak verbu “yasar” (“forma”, “modela”), verbu tékniku ida liga ho serbisu oleiru nian. Maromak mosu, nu’udar oleiru, ne’ebé modela rai-tahu. Ita besik liu ba

hanoin Mezopotámia nian, iha ne'ebé maromak sira mak hakiak ema husi tahu (“adam” ema no “adamah” rai, katak ema mai husi rai no bainhira mate fila fali ba rai ne'ebé hodi halo nia).

Maski nune'e, ema ne'ebé forma husi rai la'ós de'it rai, basá nia simu mós “iis” (“neshamá”) Maromak nian. Liafuan ebraiku ne'ebé uza hanaran “respirasaun”, katak, vida, mai husi Maromak ne'ebé halo ema moris... ema nia moris mak moris ne'ebé mai direktamente husi Maromak. Haree oinsá jahwista subliña Maromak nia kuidadu atu forma ema ho domin, hatudu ema nu'udar sentru projetu kriador Maromak nian: nia okupa fatin espesial iha kriasaun no ba nia mak Maromak hakiak buat hotu.

Iha kadru daruak (vers. 8-9), autor jahwista reflète kona-ba ema ne'ebé Maromak hakiak ninia situsasaun... Maromak hakiak ema atu halo saida? Iha katekista jahwista nia perspetiva, Maromak hakiak ema atu haksolok, iha komuñaun ho Maromak. Atu deskreve situasaun ideal ema nian, jahwista tau nia iha “jardín” ida nakonu ho ai-hu ho fuan. Iha to'os ho ai-hun matak barak, autor tau ai-hun espesial rua: “ai-hun moris nian” no “ai-hun koñesimentu kona-ba di'ak no aat”. “Ai-hun moris nian” mak simbolu imortalidade nian haraik ba ema. Hodi temi “ai-hun moris” nian karik autor hanoin kona-ba “Lei”: husi kedas inisiu moris nian, Maromak oferese ba ema possibilidade moris nakonu no imortal, hodi la'o tuir dalan Lei no ukun-fuan sira-nian... Iha “ai-hun moris” nia sorin no nu'udar kontrapozisaun, ita iha “ai-hun koñesimentu di'ak no aat”. Provavelmente, ai-hun ne'e reprezenta loko-an/orgullu no autosufisiénsia husi ema ne'ebé hanoin katak nia bele manán ninia ksolok, hodi haketak an husi Maromak. “Han husi ai-hun koñesimentu di'ak no aat” signifika taka iha an rasik, deside mesak buat ne'ebé di'ak no aat, tau an iha Maromak nia fatin, hakarak iha autonomia total iha relasaun ho Kriador. Ema ne'ebé hakribi komuñaun ho Maromak nia tuir dalan mate nian.

Ita-nia kateksita nia ideia mak ne'e: Maromak hakiak ema atu haksolok; fó ba nia vida imortal; maibé ema bele hili atu haketak an husi Maromak no tuir dalan sira iha-ne'ebé Maromak la horik bá.

Iha parte daruak ita-nia testu (kf. Gn 3,1-7), autor jahwista reflète kona-ba kestaun aat nian. Aat ne'ebé hafoer mundu no impede ema atu iha moris nakonu mai husi ne'ebé? Ita-nia teólogo hateten katak, nia mai husi opsaun laloos ne'ebé, husi kedas istória nia inisiu, ema halo.

Atu dehan buat ne'e, autor jahwista uza imajen samea nian. Iha povu antigu sira leet, samea mak simbolu ida moris no fekundidade nian. Ema kananeu sira mós iha kultu ba samea... Israelita sira, dala barak monu ba kultu sira-ne'e. Maibé halo buat ne'e signifika haketak an husi Jahwéh no haluha Lei no ukun-fuan sira. Nune'e, “samea” mak simbolu husi buat hotu ne'ebé hadook ema husi Maromak no Ninia proposta sira, hodi lori ema tuir dalan orgullu nian, egoizmu nian no autosufisiénsia nian.

Konkluzoan: Maromak hakiak ema atu haksolok no hatudu ba nia dalan imortalidade no moris nakonu nian; dalabarak ema hili dalan orgullu no autosufisiénsia nian. Iha autor jahwista nia opiniaun, ne'e mak sai orijen aat nian ne'ebé harahun mundu nia armonia.

LEITURA II – Rom 5,12-19

Iha final década 50 (Surat ba Roma hakerek iha tinan 57/58), “krize” entre sarani sira husi mundu judaiku no mundu pagaun aumenta ba beibeik. Sira ida-idak iha ninia perspetiva diferente kona-ba salvasaun no forma oinsá moris kompromisu ho Jezús Kristu no ninia Evanjellu. Sarani sira orijen judaika konsidera katak, aleinde fiar iha Jezús Kristu, presiza kumpre obra sira Lei nian (sirkunsizaun) atu iha asesu ba salvasaun; maibé sarani sira orijen pagaun rekuza atu tuir prátika judaika. Ne'e mak situasaun “manas” ne'ebé ameesa unidade Igreja nian. Problema ne'e komunidadade sarani Roma nian mós sente.

Paulo ho surat ne'e hatudu ba komunidadade sarani hotu revelasaun no istória salvasaun nia unidade: judeu no la'ós judeu, hotu-hotu, Maromak bolu ba salvasaun ho forma hanesan; esensiál la'ós kumpre Moisés nia Lei – ne'ebé nunka asegura salvasaun ba ema ida; esensiál mak simu oferta salvasaun ne'ebé Maromak halo ba hotu, liuhusi Jezús Kristu.

Testu ne'ebé propoin mai ita halo parte ba Surat dahuluk ba sarani sira Roma nian (kf. Rom 11,18-11,36). Depoizde hatudu katak hotu-hotu (judeu no la'ós judeu) moris iha salan (kf. Rom 1,18-3,20) no katak Maromak nia justisa mak salva ema hotu laho distinsaun (kf. Rom 3,21-5,11), Paulo hanorin katak liuhusi Jezús Kristu mak Maromak nia moris to'o ba ema sira no oferese salvasaun ba ema hotu (kf. Rom 5,12-8,39).

MENSAJEN

Paulo uza antíteze atu halo klaru kona-ba salvasaun ne'ebé Maromak oferese ba ema hotu. Iha konkretu, Paulo espoin ninia rasiósiniu liuhusi jogu opozisaun entre figura rua: Adão no Jezús.

Adão mak figura umanidade ida ne'ebé haketak an husi Maromak no ninia proposta sira no hili dalan egoíзму nian, orgullu nian, autosufisiénsia nian. Hilin ne'e prodús injustisa, alienasaun, sofrimentu, dezarmónia. Tanba umanidade dalabarak prefere dalan ne'e, mundu tama iha ekonomia salan nian; no salan hamosu mate. Mate iha-ne'e la'ós mate fiziku-biolójiku, maibé liuliu mate espirituál no eskatolójika, katak, ho modu definitivu haketak an husi Maromak nu'udar bee-matan moris auténtiku nian.

Kristu propoin dalan seluk. Nia moris iha raronak permanente ba Maromak no ninia proposta sira, iha obediénsia totál ba Aman nia projetu sira. Dalan ne'e lori ba superasaun egoíзму nian, orgullu nian, autosufisiénsia nian no hamoris Ema Foun, ne'ebé livre ho modu totál, no moris iha komuñaun ho Maromak. Ne'e mak proposta boot Kristu halo ba ba umanidade... Nune'e, Kristu liberta ema sira husi ekonomia salan nian no hatama dinámika foun ida, ekonomia ida grasa nian ne'ebé hamoris vida nakonu (salvasaun).

EVANJELLU – Mt 4,1-11

Iha Mateus no iha Evanjellu Sinóptiku seluk, tentasaun mai molok Jezús nia vida pública. Lala'ok tentasaun nian – tuir kronolojia no lójika – mai tuir kedas Batizmu, (kf. Mt 3,13-17): tanba simu Espíritu (batizmu), Jezús bele hasoru tentasaun atu atua proposta mesiánika ida ne'ebé konvida atu troka Aman nia proposta.

Ita iha rai-fuik maran. Mateus dehan ho modu esplísitu katak “Espíritu lori Jesus ba rai-fuik maran, atu demóniu babeur Nia”. Loron haatnulu no kalan haatnulu ne'ebé, tuir relatu, Jezús hela iha-ne'ebá, habadak tinan haatnulu ne'ebé Israel la'o iha rai-fuik maran. Rai-fuik maran, iha imajináriu judaiku, mak fatin “prova” nian, iha-ne'ebé israelita sira koko, dalabarak, tentasaun atu husik Jahwéh no ninia projetu libertasaun (maski rai-fuik mós fatin enkontru nian ho Maromak, fatin deskoberta Maromak nia oin, fatin iha-ne'ebé Povu halo esperiénsia kona-ba ninia frajilidade no aprende konfia iha Maromak nia laran-di'ak no domin). Keta karik istória sei repete, katak Jezús monu ba tentasaun hodi dehan “lae” ba Maromak nia projetu – hanesan akontese ho israelita sira?

Relatu ne'ebé ohin propoin mai ita, mak pájina ida katekeze nian, ho objetivu atu hanorin katak Jezús, maski sente – hanesan ita – tentasaun ninia babeur sira, Nia hatene tau iha fatin dahuluk Maromak nia projetu.

Mateus nia relatu (hanesan mós ida Lucas nian) foti husi relatu ida Marcos nian ne'ebé badak liu (kf. Mc 1,12-13); maibé testu ne'ebé ohin propoin mai ita haluan relatu orijínál Marcos

nian, ho diálogu entre Jezús no diabu, halo ho sitasaun sira husi Testamentu Tuan (liuliu husi livru Deuteronomio nian).

MENSAJEN

Katekeze kona-ba Jezus nia opsaun sira mosu iha kuadru eh “aikanoik” tolu.

“Aikanoik” dahuluk (vers. 3-4) sujere katak Jezús podia hili dalan realizasaun materiál nian, satisfasaun nesidade materiál sira-nian. Ne’e mak tentasaun – ne’ebé ita hotu koñese di’ak – atu halo soin materiál sira prioridade fundamentál iha vida. Maski nune’e, Jezús hatene katak “ema la moris de’it ho ai-han” no katak ema nia realizasaun la’ós iha akumulasaun egoísta soin sira-nian. Jezús nia resposta sita Dt 8,3 no hatudu katak ninia ai-han – katak, ninia prioridade – la’ós eskema atu hariku an lalais, maibé kumpre Liafuan (katak, “vontade”) Aman nian.

“Aikanoik” daruak (vers. 5-7) fó hanoin katak Jezús podia hili dalan ida ho susesu fasil, hodi hatudu ninia poder liuhusi jestu espetakulár sira hodi halo ema lubun-boot sira hotu admira no basa liman ba Nia. Jezús hatán ba tentasaun ne’e hodi sita Dt 6,16, no hatudu katak nia la iha interese atu utiliza Maromak nia don sira atu satisfás ninia projetu pesoál susesu no trunfu umanu nian. “Ó keta babeur” Na’i Maromak signifika, iha kontestu ne’e, keta ezije husi Maromak sinál no prova sira ne’ebé serve ba promosaun pesoál ema nian no atu nia hatudu an iha ema seluk nia oin.

“Aikanoik” datoluk (vers. 8-10) fó hanoin katak Jezús podia hili dalan ida poder nian, domíniu nian, prepoténsia nian, hanesan ema boot sira rai nian. Maski nune’e, Jezús hatene katak tentasaun atu halo poder no domíniu sai prioridade fundamentál moris nian mak tentasaun diabólíka ida; tanba ne’e, hodi sita Dt 6,13, Nia dehan katak, ba Nia, Aman de’it mak absolutu no ba Aman de’it mak tenke adora.

Tentasaun tolu apresenta iha-ne’e mak tentasaun ida de’it hatudu an ho oin tolu: tentasaun atu haketak an husi Maromak, atu hili dalan ida egoíзму nian, foti-an nian no autosufisiénsia nian, fila kotuk ba Maromak nia proposta sira. Maibé, ba Jezús, sai “Maormak nia Oan” signifika moris iha komuñaun ho Aman, rona Nia lian, realiza ninia projetu sira, kumpre iha obediénsia Ninia planu sira. Iha ninia moris tomak, hasoru “provokasaun” sira ne’ebé Ninia funu-balu sira halo ba Nia, Jezús konfirma ninia “opsaun fundamentál” no buka konkretiza, ho fidelidade totál, Aman nia projetu.

Israel, iha ninia dalan iha rai-fuik maran, dalabarak monu beibeik ba tentasaun atu haketak an husik Maromak nia dalan no projetu sira. Jezús fali, manán tentasaun ne’e. Husi Jezús moris mai Maromak nia Povu foun, ne’ebé nia vokasaun esensiál mak moris iha komuñaun ho Aman no konkretiza ninia projetu ba mundu no ba ema sira.